

Edicija INTEGRALI

---

knjiga 12

Urednik:
Alen Bešić

Naslov originala:
Nicolas Bouvier
Chronique japonaise, Payot, Paris, 1989

© 1989, 1991, Editions Payot
© 2001, 2015, Editions Payot & Rivages
All rights reserved

Copyright © za ovo izdanje KCNS, Novi Sad, 2024.
Copyright © za prevod Bojan Savić Ostojić i KCNS, Novi
Sad, 2024.

Prevod ove knjige finansijski je
podržala Prevodilačka kuća Loren.

[lo:rən]
Übersetzerhaus Looren
Collège de traducteurs Looren
Translation House Looren

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se
koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

Nikola Buvije

**JAPANSKA
HRONIKA**

Sa francuskog preveo
Bojan Savić Ostojić

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2024.

*...Ako ono što nam se dešava pred očima
daje povoda za najrazličitije glasine, to je
utoliko tačnije za zemlju koja se nalazi iza
osam slojeva belih oblaka.*

Ueda Akinari (1732–1809)

*Dremež na mom kljusetu
Sanjarije
U daljini mesec
Čajna para*

Bašo (XVIII vek)

I

Siva sveska

Kjoto, 24. februar 1964.

U potrazi za stanom

Krajem popodneva obišao sam jednu staru vlastelinsku kuću, lepu i turobnu, zabačenu na jugoistoku grada, pošto se prođe Udži. Stari bračni par osiromašenih patricija izdaje jedno krilo svoje ogromne rezidencije. On: otmeni kostur, s iznošenim sakoom od tvida prebačenim preko sive flanelske majice koja liči na ropski radni kombinezon. Ona: gotovo isto toliko žgoljava, upalih i grozničavih očiju, sa licem nalik na zgužvani svileni papir uguran u kolir strogog i elegantnog kimona. Sedimo na podu nasred hladne prostorije, okupljeni oko grejalice, gde se preko malo gorkog čaja voda preлива u tri čajnika. Izvan klizećih vrata, mala bara i uštogljena bašta po kojoj se ne vuče nijedan list. Ne zna se pada li kiša ili sneg, ali svima je jasno da proleće neće skoro. Kamen, mahovina, drvo, patina na asurama koje su se izlizale od kućnih papuča, u kojima se odražava zimsko nebo – „Volim da čujem dete kako tumara po kući”, kaže starac, prekinuvši dugo ćutanje u koje odmah potom ponovo uranja, a dve žene – s nama je i nastojnica ili nekakva snaha, veoma gorda i ružnjikava – na to se polako naklanjaju. Utisak da smo u poseti mrtvima ili, bolje, davljenicima koji su za ovu priliku izvučeni s morskog dna. Otkako smo ovde, agent za nekretnine koji nas je doveo se svim silama trudi oko nas, hvali nas iako nas ne poznaje ni sat vremena, hvali ovu nepraktičnu i sablasnu kuću, podmazuje tamo gde podmazivati ne treba i bučno udiše vazduh između svojih zlatnih zuba. Niko ga ne sluša niti mari za

njega. Koliko li je ove trezveno ljubazne i savršeno sabrane ljude sramota što taj nerast mora da ih vodi kroz pogađanje!

...Hladnoća, težina hladnoće, njen značaj u ovdašnjem životu: u japanskoj muzici ima nečeg od pokreta tela koje cepti. A tek u drveću, u tim granama koje su iskrivljene i čoškaste kao da imaju grčeve, kao da im se zima uvukla u kosti. I svi oni položaji tela koji nas zapanjuju u pozorištu ili na reprodukcijama: ukrućene poze, ruke koje se privijaju ka telu, čiji je jedini cilj da zadrže toplotu...

Taksi koji je trebalo da nas sačeka se izgubio. Vrativši se niz ulicu, zatekao sam vozača kako spava u maloj piljari između tegli kiselog kupusa i repe u salamuri koja se pušila dok se spuštala noć.

Povratak u Kjoto istim putem kojim sam pešačio pre punih osam godina. Hodao sam šest ili sedam nedelja da bih se iz Tokija spustio dovdje, prateći etape starog carskog puta koji danas praktično prolazi kroz polja. Noćenje pod nadstrešnicama malih seoskih hramova, u zaseocima i usamljenim pirinčanim poljima na poluostrvu Kii: u predgrađa nekadašnje prestonice stizao sam kao oduševljeni železničar. Tako treba ući u grad koji broji šest stotina hramova i trinaest vekova. Sećam se kao da je juče bilo: padala je vruća junska kiša, a visoke, bledozelene krošnje micale su se na pozadini od svetlog i sivog neba. Isto ono drveće koje je danas obrubljeno snegom. U periodu između te dve šetnje, kao da sam na neki način bio odsutan iz svog života. Živo me zanima ko se više promenio: zemlja ili ja.

PRVI DEO
ČAROBNA LAMPA

II

Godina nulta

Danas bi svako umeo i žmureći da vam pokaže japanski arhipelag na mapi. Ali ne znaju mnogi kako se Japan našao tu gde jeste, niti odakle su zapravo došli ti Japanci.

Pravo s neba.

Barem nas u to ubeđuju *Kodžiki* (*Zbirka priča iz davnina*) i *Nihongi* (*Japanske hronike*) u kojima su, carskom naredbom, početkom osmog veka naše ere, okupljeni stari nacionalni mitovi. One čine najvažniji deo svetih knjiga šintoističkog kulta.

Način na koji jedan narod objašnjava svoje postojanje govori nam jednako koliko i način na koji ga živi. I evo kako su se Japanci, na osnovu mog grubog izbora iz ove čudne, sveže i rasparčane kosmogonije, nakanili da siđu na zemlju i koja je prva priča koju su sebi ispričali.

Na početku tog Postanja ne nalazi se „Reč” već sloj ilovače koji blaženo pluta u tami. Lako i Teško se razdvajaju i obrazuju Gore i Dole. U tom Gore tumara niz božanskih duhova (*kami*), siročića bez potomstva. Oni ne rade bukvalno ništa jer nemaju podlogu za bilo kakvu delatnost.

A Dole je sve tečno. Nigde se ne može kročiti sve dok se dvoje *kamija* iz najranijeg doba, brat i sestra, ne dosete da vrhom koplja promešaju taj okean od ilovače. Oni su tvorci Japana i svako dete zna njihova imena: *Izanagi* (onaj koji zove) i *Izanami* (ona koja zove). Promešano more se zgušnjava i od grumena koji otpada s njihovog koplja nastaje prvo ostrvce Unutrašnjeg mora. Brat i sestra se smeštaju na to ostrvce, posmatraju jedno drugo, ona zauzima izazovnu pozu i... oni jedno drugo *pozivaju*. „Uzvišeno sjedinjeni, spajaju svoje uzvišene

delove” i rađaju tri nedonoščeta, zato što je bilo neprikladno da žena napravi prvi korak. (Muško je u Japanu u svemu pomalo sporije.) Ponovo otpočinju, ovog puta kako valja, uz pomoć jedne ptice pastirice koja im svojim repom graciozno daje ritam, i tako sestra-supruga rađa osam japanskih ostrva. (I samo što je nastalo osam božanstava, a sparivanje udešeno bez muka, kajanja ili ogorčenja, žena se već povlači u navodnu potčinjenost koja joj je otad omogućila da komotno vuče sve uzice. A što se tiče ove ptice-metronoma, po mom doživljaju, ona je ekvivalent našoj zmiji.)

Nakon što je donela na svet mnogobrojna božanstva, boginja rađa *kamija* Vatre od kojeg izgori. Uplakani brat-suprug odlazi da je potraži u carstvu senki. Kao i Orfeju, obećavaju mu da će ona poći za njim ukoliko se ne bude osvrtao. Ali on, pošto je nestrpljiv, ipak se osvrne: pred njim se nađe nečista strвина čiji je svaki organ sklonište jednog zlog Duha. Ljuta što ju je video u takvom stanju, Izanami na brata-supruga nahuška sve moguće beštije iz podzemnog sveta. On ih izbegava, rastura ih tako što im baca breskve – koje otad donose sreću – i napokon, skoro ostavši bez daha, na izlaz iz Pakla navaljuje stenu. Kroz tu prepreku dopire mu sestrin glas koji odiše mržnjom:

– Lepi stariji brate, kad je već tako, svakog dana ću ti udaviti hiljadu dece.

– Kad je već tako, sestro, svakog dana ću ih roditi hiljadu petsto. (Sedite jedne majske nedelje u tokijski metro i videćete da je održao reč.) Da bi joj pokazao da se ne šali, brat pljune i stvori *kamija* Pljuvačke.

Potom, ne gubeći vreme, odlazi da se u nekom potoku očisti od paklenih isparenja. Svaki komad odeće koji skine sa sebe postaće jedan *kami*, a njegova pročišćenja stvoriće druge *kamije*: iz nosa mu izlazi *Susanoo* (Plahi muškarac), iz desnog oka boginja Meseca, a iz levog (u Kini i Japanu leva strana je

važnija od desne) Amaterasu Omikami, boginja Svetlosti, pretkinja carskog klana i najobožavanija figura u ogromnom šintoističkom panteonu.

Tada se prvi put sunce rađa nad Japanom gde su veliki zakoni života (rađanje, smrt, umnožavanje uprkos svemu) već dobili svoje opravdanje.

Nebeski *kamiji* nalažu da zemljom vlada plahi Susanoo. Na opšte zaprepašćenje, on se ubrzo pokazuje kao raspikuća, bandit i zlikovac. Ruši nasipe *kamija* koji uzgajaju pirinač, u pirinčanim poljima napasa svoje konje, uništava ih i čak izaziva potop koji odnosi sve što nije čvrsto vezano za večnost. Nezadovoljan što je proteran u Donje predele, on će svojim izmetom oskrnaviti sestrinu palatu, gde će baciti leš raščerečenog ždrebeta, sejući nemir i na svaki način nastojeći da ga omrznu. Cilj svih tih preterivanja koja bi se mogla naširoko nabrajati verovatno jeste da se na njegovo kraljevstvo privuče pažnja kojom ga Nebo ne udostojava. Taj sukob je, znači, neophodan, kao i njegova preterivanja. Brojni hramovi u kojima se ovaj bog i danas slavi svedoče da mu zbog toga više niko ne zamera. On zapravo nije toliko duh čiste zlobe koliko izraz elementarnih energija tla, bučni poslanik još sirove prirode, u kojoj se „čak i stene, drveće i trave odaju nasilju”, izraz tog ranog sveta kojem su na svaki način potrebne nebeske sile da bi stekao ravnotežu i oblik. Ali Susanoo odlazi predaleko. Uvređena tim izazivanjima, Amaterasu se povlači u pećinu. Na svetu momentalno nastupa noć, a nebeski *kamiji* ostaju zatečeni.

Okupljaju se ispred pećine. Sledi beskrajno većanje o tome šta valja učiniti da bi se boginja namamila iz nje. Povest o tom saboru puna je nehotičnog humora, jer u njoj uočavamo mržnju Japanaca prema svemu što je nepredviđeno i odlukama koje se moraju doneti kad takva okolnost iskrсне. *Kamiji* su seoski gospodari još mladog svemira. Iako su uvek spremni da

zaneseno stvaraju, neko sazvežđe, neko planinu, a neko grom, osećamo da im spekulacije i strategije nisu jača strana. Dobivši zaduženje da utvrdi plan, *kami* Mišljenja iznosi jedan koji, bez obzira na sve talente koji se pridaju tom božanstvu, zvuči prilično zbunjujuće. Potrebno je ipak da dobije opštu saglasnost, da ugodni svima i savlada oklevanja. U Japanu – pa makar i na nebu – takav posao nikad ne ide glatko. Konačno, na osnovu saveta stručnjaka, nebeski *kamiji* proizvode ogleдалo, odaju se gatanju na plečkama jelena i ukrašavaju drveće iskupljujućim darovima. Potom teraju sve ptice da zapevaju istovremeno kako bi uvređenu boginju ubedili da je svanulo neko drugo sunce i kako bi se probudila njena zavist. Ali svi pokušaji propadaju i pećina ostaje tvrdoglavo zatvorena.

U poslednjem činu, boginja Smeha izvodi sveti ples pred okupljenim *kamijima*. Ubrzo obuzeta ritmom, razgolićuje se kao bahantkinja, velikodušno se pokazuje svima, i gromoglasne salve smeha koje uslede u publici izvode radoznanu Amaterasu iz pećine. Njen brat biva kažnjen i vraćen na zemlju, a stvaranje može da se nastavi pod ponovo osvojenom svetlošću.

Posvuda niče. U svetu *kamija* sve nastaje iz svega, nečistoća ne postoji. Sve što pripada božanstvu, bilo da je dah, krv, pljuvačka, izmet, može da iznedri druga božanstva koja postepeno nastanjuju materijalni svet i čiste ga od njegovih tečnosti. Bezbroj je bogova, i na nebu i na zemlji, uzvišenih i skromnih, moćnih i potčinjenih, vladalaca nad vulkanom ili nad žbunom. Jedni su čvrsto ukorenjeni u mitologiji, a drugi, nakon što su učinili neku sitnu uslugu, nestaju bez traga. Jer potrebno ih je dosta da bi se udahnuo život u korisne ili jestive stvari (*kami* Češlja, Čuture, Školjke ili Pirinča), da bi se osveštala svaka prirodna sila, zalio svaki pedalj, svaki panj, svaka bujica japanskog tla, da bi svaki zanat poprimio božansko obličje (*kamiji* Proizvođača rakije, pa čak i Špijuna!), zarad budućih ljudskih klanova, i da bi se poništile zlokobne sile što nadolaze

iz materije koja još previre, koja „vrvi poput muva pod majskim mesecom”.

Da bi zavela red, boginja Amaterasu šalje unuka Ninigija, opskrbljenog sabljom, draguljem i čarobnim ogledalom, da u svoje ruke preuzme zemaljska posla. Spustivši se na ostrvo Kjušu, mladi princ se sreće s planinskim Duhom koji mu nudi pomoć i ruku najstarije kćeri: ona je odbojni Duh zime, ali ima to preimućstvo da može pružiti besmrtnost. Ninigi propušta priliku, uzima za ženu mlađu kćer i tako stiće pravo da umre. (Ovako se Nebo spojilo sa Zemljom, i eto zbog čega vladari Japana, uprkos svom slavnom poreklu, umiru kao i njihovi podanici.)

Dve generacije kasnije, Džinmu Teno, prvi car iz ljudske loze, dovršava osvajanje Jamata i osniva japansku državu. Precizno (bolje rečeno, mitološki precizno) 11. februara 660. godine pre naše ere.

Iskreno ubeđeni u izuzetnost i jedinstvenost svog božanskog porekla, Japanci će strance dugo doživljavati kao „tuđinske vragove”. Dugo će i prirodna reakcija stranaca biti podsmevanje tom bučkurišu od nacionalnih legendi; smatraće ih neusaglašenim i detinjastim, besmislenim i nepristojnim. U osamnaestom veku, nemački putnik Kemfer,* pošto se iscrpno obavestio o nacionalnom poreklu Japanaca, zaključio je „[...] da je čitav sistem šintoističkih bogova jedno tako smešno zamešateljstvo monstuoznih i neprihvatljivih bajki da se čak i oni čiji je posao da ih proučavaju stide da otkriju te gluposti svojim istovernicima, a kamoli budistima ili članovima neke druge religije”. Kladam se da ste i vi skloni da mu date za pravo.

To je stvar navike i geografske širine. Primera radi, kako vam zvuči priča o Bogočoveku koga je rodila Devica u štali,

---

* Engelbert Kemfer (*Engelbert Kaempfer*; 1651–1716), nemački putopisac i biolog, obišao je krajem sedamnaestog veka Rusiju, Iran, Indiju, Indokinu i Japan. [Sve napomene su prevodiočeve.]

koga su grejali magarac i vo, i koji je, voljom milosrdnog Oca, prikovan na dve letve između dva lopova? Stavite se na mesto prvog Japanca koji je čuo ovu za nas tako uobičajenu legendu!

Kemfer dodaje da u ovoj mitologiji ne nalazi ništa „što bi moglo da zadovolji znatiželju u vezi sa suštinom i prirodom bogova...” Istina: nema puno logike, izostaje tragičnost. Ali Kemfer zaboravlja da spomene čega još nema.

– Nema greha: od njega se oslobađa pranjem i pročišćenjem;

– Nema iskupljenja: nema „čišćenja” jer je najvažnije da se u svemu, poput bistrog ogledala, odražava srećna uređenost sveta;

– Nema etike niti morala jer „božansko” poreklo Japancima sasvim prirodno nalaže kako da se vladaju; umesto toga, primenjuju se ceremonije, obredi i zapovesti;

– Nema dogmi ili „razumnih dokaza”; umesto toga postoje litanije u kojima se istovremeno nabrajaju bogovi i stvari koje vam oni daju na raspolaganje:

*Uzvišeni kami Raskrsnica
kami Planine pune Metala
kami Gline
kami Desnice
kami Toplog izvora
kami Rasta Pirinča*

i tako dalje... Litanije se svakog dana pevaju u svetilištima. Kad ih čujete, imate utisak kao da slušate umereno bogatog čoveka (jer Japan je skromna zemlja) kako broji i prebrojava svoju malu imovinu, sav oduševljen i zahvalan;

– Ne postoji *De Profundis*, jer kad vas neko naklonjeno prisustvo sluša iz stabla ili stene, najpre mu treba zahvaliti što je tu, a potom ga uzgred zamoliti za sitnu uslugu;

– Nema kazne, nema Muka, nema straha ni Pakla, niti drugih sluga zla, postoji samo pregršt neuglednih lutajućih Duhova koji se mogu smiriti molitvom i kuglicama od pirinča.

Čudnovate li religije!

I šta onda ostaje što bi moglo da „zadovolji pitanja znatiželjnih”? Ostaje burna priča o tom sporo uspostavljenom skladu između blagonaklonog Neba i njegovog zemaljskog potomka i neprekinute carske loze koja tome svedoči. Ali pre svega, ta opskurna i žarka zahvalnost koja se ne izražava u dogmama već u gotovo svakodnevnom plesu u šintoističkim svetilištima uz zvuke doboša, flauta, *kota* (harfa položena na zemlju) i male usne orgulje. To je čudna i spora muzika koja zvuči kao da je izvučena iz zemlje, iz crnila korenja, iz stabala, pored koje se bilo koji zapadnjački rekvijem (polifono nadmoćan) čini previše nacifrano i svetovno. Ta muzika nije mnogo raznolika niti skladna za naše uši naviknute na bogatije sosome, ali deluje toliko upečatljivo da se u nekom trenutku okrećete i proveravate da li je u međuvremenu drveće pod kojim sedite ustalo i uputilo se, u povorci, ka Velikom hramu boginje Amaterasu u gradu Ise.

Od svog dalekog porekla do poraza 1945. godine, carsko dostojanstvo i ličnost doživće burne promene, ali zvanično učenje će neprekidno tvrditi da „Njegovo Sveto Veličanstvo potiče od boginje Amaterasu čije vrline itd.”, i da je japanski narod božanskog porekla. U međuvremenu, svi spoljni uticaji koji će ući u zemlju, u njoj će zateći nebo, tlo i mentalitet potpuno zadojene tim sveprisutnim *kamijima*, seljačkim do-bričinama, s kojima treba sve deliti.